

**DEMONOKRATIJA,
HIJEROKRATIJA I DEMOKRATIJA**

**DEMONOCRACY,
HYEROCRATY AND DEMOCRACY**

Sažetak

U ovome tekstu autor razmatra pojmove demonokratije, hijerokratije i demokratije u njihovom međusobnom odnosu, uvodeći interpretaciju u područje politoloških analiza vlasti, političkog sistema, strukture društva i odnosa društvenih segmenata. Tumačeći poliaspektne nijanse pojmova, autor svjesno i inspirativno govori o pojmovima rječnički i leksikografski, tako da „jezička igra“ u kojoj se pojavljuje jedan pojam priziva i razvija druge beskonačne jezičke igre, dovodi do neslućenih semiotičkih multipliciranja u kojima se pojavljuju značenjski svjetovi političkog.

Ključne riječi: *demonokratija, teokratija, hijerokratija, demokratija, demistifikacija, panracionalizacija, demoni, politika, kratologija*

Summary

In this text the author discusses about notion of demonocracy, hyerocracy and democracy in their mutual relationship, introducing interpretation in field of political analysis of government, political system, society structure and relations between social segments. Explaining polyaspects of notion, the author consciously and inspiratively speaks about them lexically, so as to „linguistic game“ in which is shown a notion, calls and develops other endless lexical

games. That brings to unimagined semiotic multiplications in which are shown meaningful worlds of political.

Key words: *demonocracy, teocracy, hyerocracy, democracy, demistification, panrationalization, demons, politics, cratology*

Demistifikacija, desakralizacija i *panracionalizacija* svijeta ne uspijevaju: ljudi vjeruju i dalje kako postoje *sotone, satane, demoni, đavoli*. I u filozofiji, naprimjer kod Kolakovskog (1989), ili Rougemonta (1995), iskušava se u tumačenju historije zla i zločina u ljudskoj historiji spoznajna vrijednost diskursa koji operira *idejom đavola*.

No, ona svakodnevna i *predrefleksivna vjerovanja* ne ostaju u intimi i u privatnosti: mogu biti u *središtu percepcija* – doživljaja i interpretacija – *društva i politike*. I tada su kognitivni odnosno *pseudokognitivni* izvor orijentacija i vrijednosti preferencija, dio su emocionalnih doživljaja ljudi, naroda, država, voljna su osnova političkih praksi, jednostavno – djelatna su, efektivna su, energetska su sila u socijalnim, političkim i nacionalnim stvarnostima.

Demonokratija

Vjerovanje u demone ovdje nas interesira samo u slučaju kada ono postaje izvoriste političkih predstava, stavova, orijentacija, preokupacija i praksi. Promatrajući ga u tom kontekstu i u tom diskursu, recimo: ono se može transformirati u vjerovanje u *političku demonokratiju*: u tom liku vjerovanje u demone jest relevantno i za politologiju, a u našem tematskom kontekstu, svakako, i za *kratologiju*.

Neovisno o tome da li *vjerovanje u demone* smatrali *fikcijom* ili stvarnošću, ono, i kada bi bilo samo fantazmagorija, dakle politički relevantno utoliko što motivira političke orijentacije, popularizira određene slike političkog svijeta, sudjeluje u oblikovanju politika i političkih empirija, participira u profiliranju političkih futurologija i, s tim atribucijama i funkcijama, otuda, ulazi, kao tema, u refleksije o savremenoj politici i vlasti.

Društvene znanosti o politici ne operiraju terminom i pojmom *demonokratija*. Istina, govori se, tu i tamo, o *demonskom* u politici – riječ je o metaforičkim izrazu specifičnih političkih stanja obilježenih harizmatiskim vođama i masovnim mobilizacijama uzrujanog, opasnog, ekstazama obuzetog i fanatiziranog naroda. Jedan se ilustrativni opis tog *demonskog* može naći, naprimjer, kod francuskog sociologa politike Raymonda Arona: „...nedopustivo je previđati moć koju smo nazvali demonskom i koju obnaša samo jedan čovjek, bilo da je riječ o odluci na vrhu kojom se milijuni ljudi šalju u smrt, bilo da neki pojedinci posjeduju tajanstveni dar privlačenja sebi sličnih, budeći istodobno njihovu požrtvornost i strah, očaravajući i pristaše i protivnike, obilježeni milošću i rođeni za zapovijedanje. Ako se takve karizmatске ličnosti domognu vlasti, čovječanstvo drhti od tjeskobe i nade“ (Aron, 1996: 260), No, vidjet ćemo to uskoro, ono *demonsko* biće ovdje pojmljeno na drugačiji način.

Kako, dakle, izraz *demonokratija* ne funkcionira u sekularnim znanostima o društvu i politici, to ćemo pokušati rekonstruirati sadržinu, opseg i smislove ovog pojma tako što ćemo ostvariti uvid u njegove *mногоstruke upotrebe* u retorici svakidašnjeg *vanznanstvenog* govora. Pritom naglasimo: upotrebljava se i termin *sotonokratija*: opredjeljujući se za termin *demonokratija*, recimo kako ova dva izraza upotrebljavamo u *sinonimnom* smislu.

No, sve te upotrebe imaju iza sebe političke motivacije, nose u sebi političke implikacije, emitiraju političke poruke i hoće biti djelatne u nacionalnoj, religijskoj i državnoj realpolitici. U tom kontekstu promatrajući, u žiži problemskih razmatranja koja će uslijediti stoji pitanje: *u kakvim odnosima stoje demonokratija i demokratija*.

Ove veze su značajne utoliko što ljudi vjeruju, govore, pišu, objavljuju: *živimo u doba demonokratije*, a ne demokratije, liberalne demokratije evroatlantskog svijeta nisu ništa drugo do privid, laž, obmana, one su, zapravo, samo jedno od *lica* i djela *sotonskog zla* i *demonokratije*.

Termin demonokratija javlja se, prije svega, u jeziku *učene vjere*, odnosno unutar *teoloških refleksija* o savremenom svijetu. Ovdje nas, razumljivo, zanima samo *politička teologija*, odnosno *teologija s političkom tezom i aspiracijom*.

Šta se u *diskursu politički orijentirane teologije* podrazumijeva pod *demonokratijom* i u kojim se svrhama on ovdje upotrebljava?

Prije svega, *demonokratija je antipod teokratiji*, ali će, pritom, teokratija, na kraju, pobijediti: „...povijest jest usmjerena prema vladavini Boga nad narodima: nakon kulminacije sotonokracije teokracija je logičan ishod. Vladavina Boga počinje Kristovim dolaskom, nastavlja se razvojem teokratskih sila u Crkvi i državi ... a završava u vječnosti vladavinom Boga Krista, kako Krista Kralja“ (Čić, 2006). Na tom *logičnom putu* valja, međutim, biti djelatna: samo kada se društva, politike i države potčine Crkvi, a posebno u pogledu poimanja i prakticiranja vjere i morala, može se raditi na odupiranju silama sotonokratije.

No, u međuvremenu, u očekivanju te *vječne vladavine* u konzervativnoj, antizapadno orijentiranoj, a posebno u tradicionalističkoj *teologiji pravoslavlja*, djelom *demonstivnih sila zla* i djelom *demonokratije* označava se cjelokupan evroatlantski svijet, uključujući i njegovu *liberalnu demokratiju*. Evo jedne ilustracije takvih predstava: „Otpor prema Zapadu, koji je nekada isključivo značio otpor prema Evropi, a danas dobija širi smisao otpora prema čitavoj zapadnoj civilizaciji, sa prenošenjem težišta na Ameriku, predstavlja opšte mesto u teorijskim spisima srpskih bogoslova. Sintagme: Evropa je smrt, Evropa je nerotkinja poroka, Evropa je jeres, raskalašena odmetnica, otpadnica i bludnica, dronjava, izgladnela, podivljala, strvinska Evropa, podetinjeli i ostareli Zapad, spolja našarani grobni spomenici, a unutra mrtve kosti i smrad, ili današnja sintagma totalitarna demonokratija, samo su mali deo te kataklizmične slike koju su o Evropi, kao simbolu pojma Zapad, stvarali bogoslovi u XX veku nadovezujući se na rusku teološku misao XIX veka“ (Milosavljević, 2005).

Nisu, naravno, iscrpljeni opisi demonokratije u percepcijama s teokratskim ambicijama motivirane i inspirirane teologije. Komu-

nizam je, naprimjer, demonokratija, govori se o komunističkoj demonokraciji, zapadnjačka društva kao društva materijalizma, racionalizma, prosvjetiteljstva, individualizma, antropocentrizma, i slično, također su djelo demonokracije. Svaka ateistička bezbožna vlast, vlast koja počiva na laži – sotona je otac svake laži – zlu i sili jest demonokratija, a ona sama je totalitarna tiranija. Vladavina novca i korupcije, kapitalistički hedonizam, politike i prakse porobljavanja i orobljavanja naroda, politika unesrećivanja drugih radi vlastite sreće, politika kršenja ljudskih prava, uključivši i pomodarno pravo na eutanaziju, i slično, također su manifestacija i potvrda moći demonokracije. U krajnjem, demonokratija je izopačena antropokratija: s tim perverzijama antropokratija, zaražena zlim duhovima, prerasla u demonokraciju, jest, zapravo, nasilje nad prirodom i čovjekom, njihovo ponižavanje, razaranje i konačno uništenje.

Sve u svemu, sve ono što se u jeziku evroatlantske liberalne demokratije promovira u demokratiju u diskursu konzervativne teologije označava se kao demonokratija. Demokratija je sama po sebi veliko zlo, ona se izopačava i survava u ponore demonokracije, ona je, zapravo, nešto obmanjujuće, ona je nešto zamišljeno i imaginarno budući da se iza nje u stvarnosti krije demonokratija na djelu. Evo opisa jednog takvog *bogoslovske* iskaza: „...svijet slobodnih, poštenih i fer izbora, svijet slobodnih medija i slobodne komunikacije u bilo kojem smislu te riječi, svijet u kojem ne postoje tajne političke policije i kontraobavještajne vojne službe pod kontrolom pojedinih političkih partija, a pogotovu ne pod kontrolom moćnih pojedinaca u njima, svijet u kojem ne postoje privatne vojske, paravojske i policije, u prisustvu predsjednika mojeg parlamenta, mitropolit Amfilohije naziva planetarnim zlom, a demokratiju naziva demonokracijom“ (Perović, 2000).

Zašto se, međutim, *demokratija pervertira u demonokraciju*: „Sa crkveno-teološkog stanovišta (i u ovom rasuđivanju veoma merodavnog) uzrok deformacije demokratije je mnogo dublje fundiran: sastoji se u grehu koji se, onotološki, nastanio u telesnosti, ploti, antropološkoj samoslobodi, što je, kako je poznato iz biblijske historije, dovelo do Prvorodnog pada, koji je prototip svih padova u okviru društvene i individualne (a time i političke) prirode čoveka. ... Čovek bez Boga u sebi, ma kako se osamostaljiavao, podložan

je grehu, tj. zlu u sebi i među drugima u svim sferama života, među kojima izrazito u politici“ (Mijač, *Pravoslavlje*, br. 962).

No, gdje je, onda, izlaz? Ni u demonokraciji, ni u liberalnoj demokratiji, ni u klasičnoj teokraciji, nego u *teodemokratiji*. „Sama Crkva u svojoj čitavoj fizičko-metafizičkoj strukturi je (a i empirijski treba da bude) idealna demokratija, teo-demokratija, njen najviši domet na zemlji. Crkveni narod, po meri ocrkovljenosti, predstavlja visoki demokratski (teo-demokratski) poredak. Crkva je organizam, mistično telo Hristovo, u kome svi organi, pojedinci i grupe, na razne načine i stepene, prema od Boga dobijenim darovima, sa-dejstvuju služeći jedna drugome. ... Ali se pun cilj, apsolutna teodemokratija, ne može postići dok ovaj eon, vreme između Prvog i Drugog Hristovog dolaska, traje“ (Mijač, *ibid.*). U njoj se, u stvarnoj teodemokratiji, može tek participirati budući da Crkva kao zajednica vjerujućih, a oni su narod Božiji, može samo da putuje prema savršenom i vječnom svijetu Božijem.

Osim u teološkom kontekstu, termin *demonokratija* koristi se i unutar *teorija zavjera*: njihova je vodeća i opasna manira *demonizacija Drugog*. Središnji *objekt-žrtva* teorija zavjere jesu Jevreji, pa se, otuda, i demonokratija – koja inače, tvrdi se tako u teorijama zavjera i u slikama demonokratije, nije ništa drugo do *lihvarsko-cionistička pseudodemokratija* s kojom Jevreji, oslonjeni na *cionističku svjetsku mafiju* i na megajevrejski kapital, ugrožavaju druge, pa se govori i o *jevrejskoj demonokraciji* koja, navodno, upravlja i američkom vladom – smatra unutar teorija zavjera *djelom jevrejske zavjereničke elite* i njene neprozirne moći.

No, uz Jevreje, i drugi *nacionalni entiteti* ulaze, kao žrtve, u raznorodne teorije zavjere, pa, otuda, ne samo zbog *opakog antisemitizma*, valja ukazati i na druge njihove *maligne dimenzije*.

One su, recimo to tako, nošene htijenjem *razorne dehumanizacije Drugog* – dehumanizacije koja *priprema terene* za konačna *rješenja* i u činovima zločina genocida – a u tom htijenju obavljaju primarno *zadaću demonizacije* navodnog neprijatelja nacije i države. Otuda spoznajno produktivno funkcionira uvid: „Teorije zavjere

očito mogu biti opasne. Kad se neko društvo uznemiri, slojevi pučanstva koji su ogorčeni ili uplašeni uvijek će rado optužiti ‘one druge’ i ustvrditi da za vlastite mane i patnje nisu odgovorni oni sami nego neka mračna skupina spletkara. S druge strane, vladarima i upraviteljima odgovara da usmjere gnjev podanika na ranjive skupine koje se mogu nekažnjeno istrijebiti. Teorija zavjere je savršeno sredstvo da se ostvare takvi ciljevi. Budući da uvijek govori o nekakvim tajnama, praktički se ne može opovrgnuti. Kad se nađu dokazi protiv nje, uvijek se mogu odbaciti kao dio same zavjere. S obzirom da u svijetu ima sve više nepravde, siromaštva i patnje, s jedne strane, te tiranije, s druge, možemo očekivati da ćemo vidjeti još mnogo zlorabljenja teorija zavjera“ (Levy, 2005: 93).

Prihvatajući Levyjevo rasuđivanje o biti, spoznajnoj bezvrijednosti i implikacijama teorija zavjere, važno je, međutim, uočiti: *teorije zavjere* ne ostaju zatvorene u anonimne i irelevantne *ezoterijske grupe*, naprotiv, ove su teorije infektivne, epidemične, zarazne, pa, uzmimo, u kriznim stanjima i samoskrivljenim opasnostima, cijele nacije, i to u dominantnim tokovima njihove svijesti, mogu *prihvatiti teoriju zavjere* kao meritorno objašnjenje tih stanja i tih samoskrivljenosti. Usto, i oficijelna politika nacije-države može *recipirati teoriju zavjere* pa samu sebe – u svojim odlukama, taktikama, strategijama i operativnim djelatnostima – deducirati iz njihova imaginarnog sadržaja.

Prema tome, teorije zavjere i njihova sklonost ka politici *demonizacije Stranog kao neprijateljskog* u recepcijama nacionalnih politika i državnih realpolitika nisu stvar *čistih fantazmagorija*, naprotiv, prihvaćaju se sa svim određenim ciljevima, a one same unutar tih politika, sa stanovišta njenih aktera i njenih sljedbenika, obavljaju sasvim određene pseudospoznajne i parapsihološke svrhe. Neke od njih identificira i Pascal Bruckner: „U tezi o uroti djeluje umirujuće to što ona sve događaje objašnjava djelovanjem podzemnih sila. Ali to označavanje Velikog Krivca može ići u dva smjera: ili je ono oblik odricanja (čemu se boriti s obzirom da neki superioran um kuje protiv nas mračne planove?), ili pak označuje nekog žrtvenog jarca, nekog neprijatelja kojeg valja uništiti zato da se iznova nađe izgubljeni sklad (kao u današnjoj Srbiji ili Alžiru). Misao o zavjeri neopovrgljiva je zato što se obraz-

loženja koja joj se suprotstavljaju izvrću u dokaz svemoćnosti zavjerenika. (Vječni je refren paranoika: je li moja greška što sam uvijek u pravu?) Prišteđuje onima koji sebe smatraju njezinim predmetom bolnost kritike, osporavanja. Ona im, naposljetku, pruža vrhunsku utjehu: smatrati se dovoljno važnim zato da bi ih neki zlobnici, negdje na zemlji, pokušali uništiti. Konačno, najgora je zavjera ravnodušnost: koliki bi od nas preživjeli pomisao da ne izazivaju u drugima ni dovoljno ljubavi ni dovoljno mržnje kako bi opravdali i najmanju zlonamjernost“ (Bruckner, 1997: 193).

Biti *demonizacijom Drugog* u funkciji pseudoobjašnjenja katastrofa koje samoskrivljeno produciraju nacionaldržavne politike, imunizirati – proglašavanjem Drugog u *demonokrate* – te politike od kritike i autokritike, podsticati nacionalni narcizam, oblikovati autostereotipnu sliku nacije o vlastitoj veličini, važnosti i historijskoj relevanciji, ohrabrivati na bijeg iz stanja anonimnosti i ravnodušnosti svijeta spram vlastita bivstvovanja – sve to su, dakle, *svrhe* koje obavljaju *teorije zavjere* i njihova slika *neprijateljske demonokratije* u onim nacionaldržavnim politikama i u onim nacionalnim javnim mnijenjima koja ih prihvaćaju kao svoju samorazumljivu i samoopijajuću sastavnicu.

Nadalje, izraz *demonokratija* sastavni je dio nacionalističkog vokabulara: i onda kada ne prihvata *teorije zavjere* i kada se kreće izvan *teokratskih slika* savremenog svijeta – retorika nacionalizma koristi ga kao jedan od termina kojim se vrši *dehumanizacija Drugoga*. No, nacionalisti demoniziraju odnosno sotoniziraju i sve pripadnike vlastite nacije koji ne dijele njihove fantazme i mržnje: to su *demonokrati* koji izdaju nacionalne svetinje. Demonokratija se u nacionalističkoj optici potvrđuje i u neprestanoj borbi protiv uzvišenih vrijednosti koje proizlaze iz historije, nacije i duha.

No, može li, eksplicitno ili skriveno, imanentno *vjerovanje u demonokratiju* biti jedna od važnih *motivacijskih* dimenzija i

relevantnih komponenti strategijskih orijentacija državnih realpolitika? Može – ako slijedi logiku religijskog i političkog fundamentalizma: tada, koristeći religijsku terminologiju u sekularističkim verzijama, ona razvrstava svijet naroda i država na *prijatelje* i *demonizirane neprijatelje*.

No, ostavljajući ovdje, u našem tematskom kontekstu, postrani raspravu o smislu i značenju *figure neprijatelja* u vezama i odnosima između *realpolitike* i *demonokratije*, recimo kako su, i to nas primarno ovdje interesira, *demonističke* slike svijeta politike relevantne utoliko što participiraju u jednom od specifičnih likova moderne vlasti – *hijerokratiji*: ona ih, te slike, zapravo, producira i uzima kao legitimacijsku osnovu vlastitih htijenja i pretenzija.

Hijerokratija

Termin-pojam-fenomen *hijerokratija* vežemo za odnose između države i crkve, odnosno vjerskih organizacija. Crkva je, ustvari, po definiciji, odnosno po samorazumijevanju, hijerokratska organizacija i institucija. Takvom je poima i Maks Veber: „Jednu grupu koja ima vlast treba nazvati *hijerokratskom* grupom ako se u cilju garantovanja njenih poredaka primenjuje psihička prinuda putem davanja ili uskraćivanja sredstava spasenja (hijerokratska prinuda). *Crkvom* treba nazvati hijerokratsku *organizaciju sa karakterom ustanove* ako njen upravni aparat polaže pravo na monopol legitimne hijerokratske prinude“ (Veber, 1976: 38).

Razumljivo, *Crkva* nije nikada ono svoje *hijerokratsko* – i to kao supstancijalno načelo unutrašnjih odnosa i empirijsku zbilju socijalne samokonstitucije – smatrala *čistom internom stvari*, niti je, zapravo, svoje hijerokratske pretenzije – ono davanje ili uskraćivanje *spasenja* – omeđivala i reducirala na *unutarnji crkveni teren*. Naprotiv, s hijerokratskim pretenzijama i praksama uvijek je *izlazila* u *vanckvenu stvarnost* društva i politike. Pritom valja razlikovati dva osmišljena koncepta i dva efektivna metoda tog izlaženja, treba, zapravo, diferencirati pojmove i fenomene *hijerokratije* i *teokratije*: „Hijerokratija nastoji da političku vlast pretvori u vazala crkvene vlasti i liši je moći u meri u kojoj je to spojivo sa pretenzijom sveštenstva na neposredno upravljanje. U teokratiji

sveštenstvo ima neposrednu političku vlast, a o hijerokratskoj vlasti je reč i tamo gde sveštenstvo uspešno sprečava kralja da razvije samostalnu moć“ (Kuljić, 1994: 126).

Ako se ima u vidu historija crkvene kao hijerokratske vlasti – a Crkva je, slijedeći principe hijerokratije, organizirana i na harizmatski način, dakle na osnovu *raspodjele milosti* (harizme), pa, otuda, u njoj „...nema apstraktne jednakosti svih pripadnika, već vlada hijerarhija na temelju nejednake raspodele harizme, tj. od boga dodeljenog poziva na vladanje...“ (Kuljić, *ibid.*: 127) – može se reći kako fenomen *hijerokratije* ima svoju višestoljetnu tradiciju – figurira još od doba ranih evropskih monarhija – a *papska vlast* kao hijerokratska vlast dostiže vrhunac u 13. stoljeću, da bi nakon toga počela da se rastače i slabi (Kuljić, *ibid.*: 140) – kada se vlast legitimira po *milosti Božijoj* i uz neposredni angažman sveštenstva voljom Božijom zaduženog da tumači, (ne)podržava, nadzire i sankcionira sakraliziranu vlast monarha. (Detaljni uvidi u poimanje i funkcioniranje *hijerokratije* u doba *feudalne Evrope* mogu se naći u: Veber, 1976; Kuljić, 1994)

No, ne ulazeći u historiju hijerokratije, a promatrajući je, što je, svakako, u našem tematskom okviru, prioritarno, u kontekstu *sadašnjice* liberalnih demokratija unutar evroatlantskih društava – memorirajući, pritom, razlikovanje pojmova *hijerokratija* i *teokratija* – recimo kako tumačenje *pojma savremene hijerokratije* podrazumijeva uvođenje *pojma pravne države* i *podjele državne vlasti*. Usto, rekonstruiramo sadržinu i opseg *pojma hijerokratije* i u kontekstu *sekularne* odnosno *laičke* države.

Standardna je, neupitna je već višestoljetna *podjela vlasti* u demokratskim državama na zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast. No, govori se i o *četvrtom* stupu vlasti. Dva su pretendenta na tu vlast. Prvo, to su *mediji*, pa otuda i govorimo o fenomenu *medijakratije*. Drugo, tu su pretenzije crkvene hijerarhije da sudjeluje u oblikovanju i vršenju svjetovne vlasti, pa se zato i operira pojmom *hijerokratije*.

Savremene države liberalne demokratije deklariraju se i kao *pravne države*, promovirajući, pritom, *princip jednakosti pred*

zakonom kao svoj konstitucionalni princip. Na drugoj strani, moderne su države u evroatlantskom svijetu i *sekularne države*: ustanovljen je politički poredak zasnovan na *načelu razdvojenosti države i crkve*, a pritom je *autonomija obostrana*.

Šta je *hijerokratija* kada se fenomen koji se pokriva ovim izrazom promatra u kontekstu *pravne* i *sekularne države* zasnovane na *trodijelno* diferenciranoj državnoj vlasti?

Leksikonski, *hijerokratija* se određuje kao *vladavina sveštenstva*. Budući da su Crkve *hijerarhijski* organizirane, to se može reći kako, ovisno o mjestu na hijerarhijskoj ljestvici, sveštenstvo ozbiljuje u ograničenom opsegu, i s preciznim ingerencijama te dosezima, svoju vlast na unutarcrkvenom terenu. Hijerokratija bi, u tom diskursu, označavala unutarcrkvenu vlast sveštenstva.

No, šta se događa kada tako pojmljena vladavina sveštenstva hoće izaći u *vancrkvene prostore*, kada se hoće protegnuti i na svjetovno, u profano, kad se hoće, zapravo, involvirati u političku i državnu vlast?

To involviranje reprezentanata sveštenečke hijerarhije u državnu vlast ovdje ćemo definirati kao pojavu i praksu *hijerokratije* u svjetovnoj vlasti.

No, ovdje je važno uočiti: hijerokratija – svjetovno-vlastodržačke pretenzije sveštenstva i Crkve uopće – ne ulazi u sferu političke i državne sfere samo autonomnom voljom ili ekskluzivnim moćima, nego, zapravo, i to je presudno, čini to uz asistenciju same državne vlasti, odnosno njenih stratuma, formi i aktera.

I još nešto: hijerokratski uplivi u državnu vlast nisu samo etablirani, službeni, formalizirani, oni su, zapravo, tu preko neformalnih utjecaja, parapravni su, parapolitički su. Zato i figurira fenomen *kriptohijerokratije*: hijerokratija – sveštenici i organi crkvene organizacije – postaje, uz zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, *četvrti*, ali sada *tajni*, prikriveni, mimikrirani, podzemni lik i sudionik – partner vlasti involviran, u ovoj ili onoj mjeri, u civilne institucije demokratske vlasti.

U njihovom instaliranju sudjeluje, prije svega, izvršna vlast, javna uprava, i uopće državna administracija, dakle oni segmenti državne vlasti koji su po definiciji *zaduženi* da praktično provode zakone pravne države te *ustavno-konstitucionalno* načelo o *razdvojenosti države i crkve*.

Šta ustvari čini izvršna vlast s državnom birokratijom pa dopušta – to je nužna konzekvencija tog činjenja – da se demokratski režimi *inficiraju deformitetima* koje ovdje označavamo izrazom *hijerokratija*?

Traje, uzmimo, izvjesni spor. Crkva bi da ga razriješi po kanonskom pravu i u skladu sa svojom aksiologijom. No, nasuprot stoji građanski zakon sekularne države, a hijerokratiji se, pritom, čini kako su upravo ti svjetovni, civilni zakoni, u sekularnoj državi – preuski, pretijesni, skučeni. Valja izaći izvan zakonskih okvira: sada nastupaju državni tumači i administrativni praktičari tog *zakona* i tog *spora*. Sada svjetovna vlast može da kolaborira s hijerokratijom, u tumačenju – tako se ona može pravdati – neće kruti legalizam, pa, zato, može civilni zakon u njegovim valerima ignorirati, može ga adaptirati, rastezati, selektirati, fleksibilno čitati. Tako da – *razmičući uske okvire* građanskih zakona – državna uprava stvara prostor za zaobilaznu recepciju i primjenu *kanonskog prava*, a sama se hijerokratija, sa svojim htijenjima, faktički izuzima i stoji izvan zakona.

Sada se, zapravo, svjetovna *nomokratija* stapa sa *hijerokratijom*: napušta se, pritom, *načelo jednakosti pred zakonom*, pa hijerokratija zauzima povlašteni status te postaje superiorna, izuzeta, ekskluzivna u odnosu na druge *objekte* građanskog zakonodavstva – ono što u zakonima važi za sve građanske entitete više ne važi za crkvenu hijerarhiju i za hijerokratiju. Pravna država je inficirana praksama teokratske države, voljom državne uprave preferira se kanonsko naspram građanskog prava, derogiraju se parlamentarni zakoni, ugrožava se legitimacija države kao ustavom etablirane laičke države, a demokratija se djelomice neformalno, birokratskom samovoljom i metodama kriptopolitike – pervertira u hijerokratiju.

No, kolaboracija državne uprave i hijerokratije može se događati i u još radikalnijim praksama. Zamislimo, građanin je – smatrajući da mu ona ugrožava ili reducira ljudska prava i građanske slobode – nezadovoljan nekom javnom obrednom praksom crkve, obraća se državnoj administraciji i, kao rezultat, slijedi: građanin sam treba riješiti spor upravo sa crkvenom hijerarhijom – crkvenim organom u čijem se aranžmanu, prema njegovom shvaćanju, i krše njegova prava. Sada državna vlast abdicira, uopće ne primjenjuje državno zakonodavstvo, čak može da ignorira odluke ustavnih i drugih sudova, izručuje građanina *četvrtoj vlasti* – hijerokratiji – koja nije ni zakonita ni legitimna, kako bi mu ona sudila i presudila, hijerokratija od države dobija satisfakciju i nesmetani prostor djelovanja, hijerokratija zadobija nezakonitu moć.

Tako, državna vlast – ovdje, ona izvršna, derogira načela pravne države i ignorira zakonima utvrđenu obavezu da se, zadužena da provodi, izvršava zakone, angažira na zaštiti ustavom zagwarantiranih ljudskih sloboda i građanskih prava, a crkvena tijela – hijerokratija – instaliraju se kao neovisna vlast nad građanima. Građani nisu samo podvrgnuti legalnim i legitimnim oblicima demokratske vlasti – zakonodavnoj, izvršnoj i sudskoj – nego i nezakonitoj, demokratski neizabranoj, i time nelegitimnoj vlasti crkvene hijerarhije. Ustavnopravni poredak je ovakvim praksama podriven, građanska prava degradirana, a sama demokratija – okrunjena.

No, ova se *infekcija* i ovo se *pervertiranje* događaju i na *supstancijalnijoj razini*: u *sferi i činovima zakonodavstva*. Hijerokratija to hoće, u tome uspijeva, svoju Crkvu postaviti kao matičnu, odnosno titularnu crkvu i vjeru, pa *više ne vrijedi jednakost svih vjera i vjerskih organizacija pred zakonom*. Titularna Crkva hoće ekskluzivni status, a državna joj vlast izlazi ususret: sklapaju se specijalni ugovori odnosno *konkordacijski paktovi* između Crkve, pa i hijerokratske države – poput Vatikana – koju ona predstavlja, i *domicilne* sekularne Države, kojima se ovoj ili onoj vjerskoj organizaciji u odnosu na princip *jednakosti pred zakonom* garantira izuzetan odnosno specijalni položaj. S onu stranu zakona o jednakosti svih crkava pred zakonom titularna Crkva sada postaje ekskluzivitet.

Tako se i u sferi *zakonodavnog uma* degradira ideja pravne i sekularne države: hijerokratija dolazi na svoje, participirala je, bez ikakve legitimacije u izbornoj podršci građanskih birača, u oblikovanju zakonodavne volje, involvirana je, dakle, u najvišu, suverenu – zakonodavnu vlast.

I u ovom aspektu, politički režim vlasti postaje *mješavina* demokratije i hijerokratije, samo što je ovdje – budući da hijerokratska vlast nije demokratski *izborna vlast* – na djelu *mješavina* legitimne i legalne zakonodavne vlasti i, na drugoj strani, nelegitimne odnosno nedemokratske i neformalne vlasti: u toj *mješavini* na gubitku su demokratski ethos i kapaciteti same demokratije.

U onoj mjeri u kojoj hijerokratija involvira svojim utjecajem na parlamentarnu vlast u toj mjeri i ona sama *gubi na legitimitetu* budući da dopušta da bude suoblikovana po volji vlasti – hijerokratije – koja nema nikakav legitimitet u izbornom biračkom tijelu. Tako je jedna od konzekvencija moći hijerokratije i *dekadencija parlamentarne vlasti*, a time i nosećeg stupa i supstancijalnog izraza same liberalne demokratije.

U liberalnim demokratijama teokratske ambicije su ograničene, a teokratski mentaliteti znaju da ne mogu više u cjelini ovladati prostorima vlasti. Otuda se domišljaju i traže *pukotine* u poretku demokratije te zaobilazne puteve praktične participacije u svjetovnoj vlasti države. Eksplicitna ili preparirana hijerokratija odnosno *kriptohijerokratija* jedan je od likova takvih mentaliteta i takvih praksi.

U mjeri u kojoj uspijeva u svojim htijenjima, hijerokratija podriva temelje pravne i laičke države, a samu demokratiju okrunjuje kriptopolitičkim djelatnostima u kojima – bez njih bi bila ona nemoguća ili krajnje ograničena u dosezima – sudjeluju kolaboracionistički orijentirani segmenti i slojevi same državne vlasti: oslanja se, u simbiotskim vezama, ona, dakle, na politokratiju, partitokratiju i birokratiju.

Hijerokratija pritom radi i na pridobijanju *javnog mnijenja*, a čini to, između ostaloga, neprestanom reprodukcijom i popularizacijom svojih predstava o vladavini *demonokratije*: kako je svijet

politike i vlasti *demoniziran*, to se ono *spasonosno* može naći samo u njegovoj rekonvalescenciji *terapijom* koju svojim *ethosom* donosi hijerokratija. Pod presijama sebi naklonjene javnosti, *isprepadane* strahovima od *svjetovne demonokratije*, hijerokratija uspijeva u naumu da se institucije vlasti, kršeći temeljne principe sekularne i pravne države, otvaraju ka *voljama same hijerokratije*, a sami građani dodatno podvrgnu njenim moćima kao moćima *četvrte* – nelegitimne i nezakonite vlasti. Tako demokratije, podupirući na vlastitom tlu *hijerokratiju*, produciraju još jedan od *infektivnih likova vlasti* koji rade na njenoj inherentnoj dekadenciji.

Literatura:

Aron, Raymond (1996) *Demokracija i totalitarizam*, Izabrani teorijsko-politički spisi, Zagreb, Politička kultura.

Bruckner, Pascal (1997) *Napast nedužnosti*, Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske.

Čić, Emil (2006) *Teokracija je pobijedila sotonokraciju*, Zagreb, hrvatski tjednik *Fokus*, 16. 6.

Kolakovski, Leszek (1989) *Đavo u istoriji*, Banjaluka, Glas.

Kuljić, Todor (1994) *Oblici lične vlasti*, Sociološkoistorijska studija o ideologiji i organizaciji uticajnih evropskih oblika lične vlasti od antike do savremenog doba, Beograd: Institut za političke studije.

Levy, Joel (2005) *Tajna povijest, Skrivena sile koje su oblikovale prošlost*, Zagreb, Ljevak.

Mijač, Božidar, *O teodemokratiji*, Beograd, novine Srpske patrijaršije *Pravoslavlje*, www.pravoslavlje.org.yu/broj/962.

Milosavljević, Olivera (2005) *Iz razgovora* u emisiji Radija B 92, Beograd, 18. 2.

Perović, Slavko (2000) *Dnevnik Slavka Perovića*, Podgorica, list *Dnevnik*, 18. 4.

Rougemont, de Denis (1995) *Udio đavla*, Split, Feral Tribune.

Veber, Maks (1976) *Privreda i društvo*, Beograd, Prosveta.

